

Pédery Gyors számoltatójának kezelési módja, vagy hogyan kell a gyermekeket a biztos és hibátlan számolásra megtanítani? A számoltató ára 6, 8, 10 frt. A gépen 10 golyó van csupán egy sorban, könnyen hordozható, és kis helyre eltehető, van benne egy szám sor 1—10 mely elrejtető a tanuló elől. Két könyv van közölve, egyik ismerteti a számokat, a másik a rendszert.

A vargyasi zsinaton tartott egyházi beszédek — értesítjük az érdeklődőket — éppen most kerültek ki sajtó alól. Később ismertetni fogjuk.

Zárbeszéd, melyet az ev. egyet. theol. Akademiának Pozsonyban 1883. nov. 17-én rendezett Luther ünnepélyén elmondott Schneller István theol. akad. tanár. A szabad szellemben s alapos tanulmánynyal irt beszéd, a theol. akadémia hallgatói kérésére nyomtatott ki, s a tiszta jövedelem az önszegélyező egyleté lesz. Ára 20 kr.

A „Protestáns Közlöny“, melyet Szász Domokos szerkeszt, ezentúl Ajtai K. Albert kiadásában jelenik meg, az eddiginél sokkal diszesebb alakban. Megjegyezzük, hogy a „Prot. Közlöny“ most 14-ik évfolyamába lépik Ára 6 frt, mi a kiadóhoz küldendő.

KÜLÖNFÉLÉK.

Zwingli Ulrich születésének 400 éves fordulója. Luther, a németországi reformatio megteremtője, a pápa hatalmas ellenfele, egyetemesen megkapta azt a hódolatot, a melyet nagy szelleme, a kötelességét ismerő mivelte keresztény világtól megérdemelt. Ugy hisszük, hogy a vele egykoru s Európa reformálására hasonlóan nagy befolyásu sweizi reformator Zwingli emléke iránt sem lesznek háládatlanok hitbeli örökösei. Az erdélyi ev. ref. egyh. kerület igazgató tanácsa Föt. Nagy Péter pöspök ur indítványára már megis tette az ünneplyre nézve a kellő intézkedést. A Dunántuli ker. superintendense Föt. Pap Gábor ur is már elküldötte főpásztori levelét az ünneply megtartása iránt espereseihez. S ugy hisszük, ezt követni fogják más ref. egyh. kerületek is. Zwingli 1484-ben január 1-én született. Baselben, Bernben és Bécsben tanult. Tudományos miveltisége méltó kortársává tette Luthernek s a sweizi kantonok szabad szelleme e tekintetben felül emelte mind rajta, mind többi kortársain. Hazája szabadságának és függetlenségének védelmére kivont karddal kezdte meg pályáját és ugy végezte be 1531-ben. Reformatori szelleme a kardot nemcsak hazája védelmezőjévé, hanem nemzete erkölcsiségének helyreállítójává tette. Mig Luther az egyéni megigazulást sürgette, ő az egyházat és az államot együtt akarta reformalni. S Kalvin által oly hatályosan érvényesített egyház és állam egységének és a szigoru erkölcsiségnek fogalma Zwinglitől eredt. Zwingli szigorubban ragaszkodott a bibliához, mint Luther, de annak egyetemét tartotta irányadónak, nem mint ez csupán Pált. Zwingli nem tagadta meg az észet, mint Luther, de nem is alkalmazta oly szigorral, mint Kalvin. Zwingli tisztán humanista volt s mint ilyen, barátja minden társadalmi kérdésnek és ellensége a szükkeblü egyházaságnak. Józan itélete leginkább kivált abban, hogy sem a keresztelésnek, sem az urvacso-rai keyérnek semmi mysticus hatást nem tulajdonított. Az urvacso-rai vitában azon az állásponton állott, mely az unitáriusok álláspontja, t. i., hogy a kenyér és a bor csak emlékjegyek. Zwingli Luther nélkül is reformator lett volna, de Zwingli nélkül Kalvin nem lett volna európai reformator s éppen ezért, habár kora halála miatt szabad eszméit nem valósíthatta meg, egyháza

nem maradhatott fenn, de szellemének vannak örökösei s azok születésnapját szép emlékünneppé emelendik.

A nagyteremi unitárius templom fölépítése. Ez lesz a legközelebről kükülliói egyházkörünkben tartott püspöki vizsgálatnak egyik legszebb eredménye. A főt. püspök ur ez egyházlátogató körútjában tapasztalva, a mit mi is már nem egyszer jeleztünk, hogy szétszórtan élő hiveink megtartására az illető egyh. körök nem fordítanak elég gondot, körútjából hazaérkezte után a kükülliói egyh. kör diasporában élő hiveire nézve legfontosabb központi ekleziának templomépitési ügyét maga vette kezébe, egy felhívást bocsátván ki egyháztanácsos afiaihoz. Mi hisszük és reméljük, hogy e felhívás, mely a főpásztori gondosságnak, mely az ekleziák számbavételén túl arra gondol, hogy egy is a mi kicsinyeink közül el ne vesszen, méltó bizonyítványa, rövid időn meg fogja hozni a kívánt sikert; (az adakozás szép kezdettel indult meg, l. Aranykönyvünket,) és a teremi templom fel fog emelkedni romjaiból ama hitbuzgóság alapján, mely egyházunkban már annyi nagyot és dicsőt teremtett. Itt közöljük a főpásztori fölhívást azzal a megjegyzéssel, hogy az bár egyenesen egyh. tanácsos afiaihoz van intézve, de másoktól is szívesen fogadtatniuk adományok. Mi részünkről is örömetst elfogadunk adományokat a fentnevezett czéla való kézbesítés végett. A felhívás a következő: T. egyházi Tanácsos Ur! Kedves atyámia az Urban! A folyó évben kükülliói egyházkörünkben tartott püspöki vizsgálat alkalmával örömmel tapasztaltam, hogy egyházunk tagjaiban a buzgóság és áldozatkészség általában e körben sem hiányzik. Egyik szép bizonyítványa ennek az, hogy a templomok és lelkészlakok kevés kivétellel tisztességes jó karban vannak. Főleg az utóbbiak közül egy néhány a közelebbi időkben egészen újból építettett, a gyengébbek kijavitása, valamint más kisebb hiányok kipótlására pedig a lehető intézkedések meg vannak téve. Ezen egyházlátogatási körutam ezek szerint a legkedvesebb benyomásokkal volna összekötve, ha nagy-teremi templomunk szomorú állapota, mint egy sötét árnyék, lelkenem nem maradt volna. E templomot, mint a benne levő emléktábla is mutatja, Sárdi Simén János és élete párja Gagyai Pálfi Ágnes kegyes indulatból építették 1834-ben. Minő szép emléke a hitbuzgóságnak és áldozatkészségnek egy házaspár által építettett templom! És e templom a község egyik legszebb helyén teljes díszben állott 1874-ig, a mikor egy villám annak tornyát, fedelét és falait súlyosan megrongálván, azóta évről-évre pusztul s ha rövid időn megmentésére nem sietünk, feltartóztathatlanul rommá lesz. A templom helyreállítására legkevesebb 1200—1500 frt szükséges. Ez összeg előállítását egy oly kis hitközségtől, mely alig számlál 30 lelket, kívánni sem lehet. De ha közösen a magunkévá tesszük a dolgot, bizony nem nagy áldozatba kerül egy templomunkat megtartani s ez által az építettő házaspárnak e templomhoz kötött kegyes emlékét részünkről is tisztelettel övezni körül, egyuttal pedig a késő nemzedéknek is mint buzdító példát átadni. Van még egy dolog, a miért én különös sulyt fektetek e templom helyreállítására és fenntartására. A mint már megjegyeztem, n.-teremi ekleziánk hivei alig 30 lélek ugyan; sőt jelenleg ott papi állomás sincs, az 50-es években, mint leány-egyház széplaki ekleziánkhoz csatoltatván. De a szomszédos községekben szétszórtan még feles számú hiveink vannak, a kiknek a n.-teremi templom szent képesül szolgált eddig, s kell hogy szolgáljon ezután is. Ha e templomot pusztulni engedjük, romjai alá, úgy szólva mértföldekről temetjük el az unitárius nevet. Mindezek arra indítottak engemet, hogy magam kíséreljem meg a n.-teremi templom kijavitására szükséges

pénz összegyűjtését. E tekintetben ez uttal egyenesen egyházi tanácsos atyáinkhoz fordulok, a kikről meg vagyok győződve, hogy kiválóan szívükön hordozzák vallásunk érdekeit. Egyházi tanácsosaink száma ez idő szerint 340. E szerint a templom kijavítására szükséges költségből alig jutna egyre 4—5 frt, a mit részint egyenként meghozhatunk, részint könnyen összegyűjthetünk ezen egy hiszem, mindnyájunk által óhajtott cél elérésére. Midőn ez iránt bizalomteljes kérésemet megújítanám s a n.-teremi templom kijavítására szánt vagy gyűjtendő beces adományának közvetlen hozzám leendő beküldésére tisztelettel fölkérem, vagyok a T. egyházi tanácsos urnak Kolozsvárt, 1883. november 8-án atyafiságos indulattal F e r e n c z József, unitárius püspök.

A keresztények és zsidók közt kötendő házasságra vonatkozó törvényjavaslat. A képviselőház élénk vitatkozások után kimondotta, hogy a zsidók és keresztények is házasságra léphetnek polgári uton, s ezzel megint a két idegen vallástestületet elválasztó kínai falat és megmutatta, hogy a kor reformaival együtt akar haladni, de azt, ugy látszik nem vette figyelembe, hogy Magyarország főrendi házában még ma is a katolikus klerus dominál s ez pedig az ily reformokat nem nagyon szíveli. Mihelyt a javaslat a főrendiházba át küldetett, a klerus azonnal kifejtette minden erejét, és a mágnások — ritkán tapasztalt buzgósággal — érvényesítették szavazataikat s így a javaslatot, még mielőtt általános vita alá került volna, megbuktatták 109 szavazattal 103 ellenében. A Haynald bibornok-érsek, Samassa érsek és Schlauch püspök beszédei, mint ékes szónoklatok, méltók voltak az általok viselt díszes süvegekhez, s diszére váltak a vitának, de mégis tévedés lenne azt hinni, hogy e győzelem az orthodox avagy katolikus Magyarország győzelme volt. E tény csak azt bizonyítja, hogy mágnásaink némelykor szeretnek szélsőségeiknek hódolni az elvek ignorálásával, és főleg azt, hogy a katolikus felekezetnek nem szabad tovább is privilegizálni azokat a jogokat, a melyek a protestáns felekezeteket is éppen ugy megilletik az ország szentesített törvényei szerint. Hisz-
szük is, hogy valamint a törvényjavaslat nem sokára az ország törvényévé lesz, ugy eme másik bajon is nemsokára segíteni fog az ország törvényhozó testülete.

Köváry Lászlót, a magyar tud. akadémia tagját, a párisi akadémiában szép kitüntetés érte. Ugyanis a francia akadémia ez idei pályázatán egyik munkája kitüntető dicséretben részesült. — A pályakérdés ez volt: „Les Assurances. — Etudier leurs origines, les développemens, qu'elles ont recus et qu'elles peuvent recevoir, les principes sur les quels elles reposent et les avantages qu'elles peuvent procurer a la société“. A munka jellegje volt: „The modern underwriting is a science.“ A pályázat eredménye nov. 10-én hirdettetett ki a párisi akadémiában. Köváry László e munkája egy részét teszi a biztosításról irt encyclopädiának, melynek tervezetét ez év elején a m. tud. akadémia nemzetgazdászati bizottságában tartott felolvasása alkalmával bemutatta. E sorokat, melyeket a napilapok annak idejében hoztak, mi is örömmel közöljük folyóiratunkban s őszintén gratulálunk iskolánk derék felügyelő gondnokának.

Az antisemitismus buzgó apostola Dr. Stöcker szerencsét próbált Londonban is, de saját honfitársai nem hallgatták meg s a Luther-ünnepélyen rendre utasították. A berlini legfőbb consistorium felszólította, hogy vagy hagyjon fel igazásaival vagy mondjon le az udvari lelkészégről.

Az unitarismus terjedése Glasgowban (Skoczia) kemény actiot provokált az orthodoxus evangélikusok részéről. Webster az unitárius mozgalom vezetője felszólítást kapott, hogy vegyen részt egy nyilvános vitában. Hosszas levélváltások után, hat este folyt a vitakozás e kérdések felett: Keresztény dogmaé a bűneset; keresztény dogmaé az engesztelés; az örök kárhozat; a Jézus Krisztus istensége. A mint a „Christian Life“ írja Webster ur dicsőségesen kiállotta a küzdelmet és előadásait nagyszámu hallgatóság előtt tovább folytatja s ugyanekkor Street K. J. lelkész megalakított egy önképző kört az ifjuság számára.

Az angol unitárius lelkészek segély alapja, melyet ez előtt két évvel kezdettek gyűjteni, ma már 28,695 frtot és 50 krt (14343 fnt és 19 s.) tesz,

a mi úgy hisszük eléggé igazolja angol hitrokonaink buzgóságát közös szent hitünk iránt.

Az „Amerikai Unitárius Társulat“ szép szerencsében részesült az utóbbi hetek egyikén: egyfelől abban, hogy a társulat új helyiségének felépítésére szükséges 151,000 dollár (=377,500 ft) közadakozásokból egészen összegyűlt; másfelől abban, hogy épen akkor kapta meg az elhalt Whitridge 100,000 dollár (=250,000 ft) hagyatékát. Whitridge egész életében igen sok szép tettekben tanúsította az unitarizmusához való ragaszkodását, halálakor azzal gondoskodott, hogy életében tett áldozatai folytatását e nagyszerű hagyatékával örökre biztosítsa.

Jelentés a Kolozsvár sz. k. városában állami segélyvel fentartott városi ipariskolák állásáról. Szerk. Kiss Sándor igazgató. Az intézet kilencz év óta áll fenn. Ez évben mondatott ki, hogy az iparos tanulóknak munkakiallítása legyen s vallás-erkölcsi oktatásban s rajztanításban a szünidők alatt is részesüljenek. Az idényi kiállítás jól sikerült. 119 tanuló tüntettetett ki. Tanulók száma: 495, 13-al kevesebb mint a mult évben. A feljárás most sem volt kellőleg pontos, minek főleg a mesterek okai. Azonban reméljük, hogy az igazgató ismert ügybuzgalma, támogatva a városi képvisellettől, ezen segíteni fog.

Gyászhirek. Sz. -gericezi Gál Zsigmond egyh. tanácsos, az ekklának huzamos időközön keresztül buzgó gondnoka, presbytere, jegyzője, a szabadságharcban is tevékeny szerepet vivő, később az üldözések korában hosszasan üldözött hazafi, majd közhivatalnok, végül visszavonulva a közpályától, mintaszerű gazda, jó férj és családapa, munkás életét bevégzte decz. 1-én szélhűdés következtében 62 éves korában. Mint közhivatalnokot s zigorú igazságosság, mint embert emberbecsülés, mint férjet és családapát gyöngédség jellemzik. Elhunytát jó felesége, Jakab Ágnes, számos gyermekek, közülök Kálmán szegszárdi polgáris. tanár- és unokák siratják. Siratja községének és ekklézsiájának színe-ja-va! Aldás a derék férfi emléken. — Szilágyi Farkas nagy-enyedi ev. ref. lelkész édes anyja özv. Szilágyi Károlyné, sz. Sándor Zsuzsánna 68 éves korában f. évi nov. 19-én jobblétre szenderült. Egy övét hínszerető jó keresztény nő szállott benne sirba. Béke porain! — Orbán Balázst, székelykereszturi iskolánk felügyelőjét, országgy. képviselőt súlyos vesztéség érte édes anyja özv. báró Orbán Jánosné, sz. Knechtel Eugenia decz. 12-én szejke-fürdői lakásán 73 éves korában történt halálában. Az idvezült fenkölt szellemű magyar nő volt, kinek halálát derék fiain kívül számos ismerősök gyászolják. Nyugodjanak csendesen a nemes nő porai!

Helyreigazítás. Mult füzetünkben közlött lelkési nyugdíjtörvény 23. §. végén (337 lapon): „sőt megvonandó az, ha az illető büntényért bírói ítélettel sulytatott.“ — kihagyandó, mely kihagyással a szöveg teljesen meg fog egyezni a zsinati főtanács által megerősített szöveggel.

T. olvasóinkhoz.

Jelen füzetünkkel a „Ker. Magvető“ 18-ik évfolyamát zárjuk be. És tehetnök-é ezt a nélkül, hogy olvasóink iránt a legmelegebb köszönetnek ne adjunk kifejezést, azért a változatlan szives pártfogásért, melylyel vállalatunkat pályafutásában egy évvel ismét előbbre vitték. Mi részünkről a lefolyt évben is teljes tehetségünk szerint igyekeztünk füzeteink változatos tartalmával t. olvasóink igényeinek megfelelni. S megelégedésünkre szolgál, hogy e törekvésünket olvasóink mellett a sajtó is elismerő figyelemben részesítette. Ezt mi csak buzditásul vesszük a jövőre, hogy ezután is mindent megtegyünk e val-lásközönségünkre s általán a szabad irányu protestantismusra fontos, mondhatnók nélkülözhetlen vállalat fentartásáért. A t. olvasó kö-

zönségtől is, legyen szabad remélnünk, hogy a maga részéről mindent meg fog tenni folyóiratunk virágoztatása érdekében. S legyen szabad különösen kérnünk a **dijak pontos beküldésére**, mert ez a míg egyfelől sok terhes és költséges utánjárástól felment, addig másfelől abba a kellemes helyzetbe hoz, hogy füzetekben a rendes négy ivnél többet adhatunk, a mint azt ez évben is, habár áldozattal, nem egyszer tettük.

A midőn a „**Ker. Magvető**“-t ismételten jóakarató pártfogásukba ajánljuk, fogadják egyszersmind szives üdvözetünk s szerencse kívánatunk az uj évre!

A szerkesztőség postája.

Összes dolgozótársaink fogadják őszinte köszönetnyilvánításunkat a lefolyt évben is tanusított készsége közremunkálásukért. Jövőre is kérjük általunk nagyrabecsült támogatásukat. — Szives köszönetet mondunk folyóiratunk ama lelkes barátainak is, kik az egyes körökben vállalatunk anyagi oldalát illetőleg a legnagyobb buzgalmat voltak szivesek kifejtteni. Lelkes közreműködésüket kérjük továbbra is!

ARANYKÖNYV.

A n.-teremi templom kijavítására adakoztak.

Első közlemény.

Kolozsvárról: Jánosi Gerő 5 frt. Szigethi Mikiós 10 frt. Ferenczi Mózes 5 frt. Molnár Sándor 10 frt. Kovácsi Antal 5 frt. Benczédi Gergely 5 frt. Szász Ádám 10 frt. Kővári Mihály 5 frt. Mózes András 5 frt. Pap Mózes 5 frt. Filep István 5 frt. Gyulai László 10 frt. Nagy György gyűjtőivén: Dr. Brandt József 3 frt. Hartl Károly 1 frt. Mátrai B. Béla 1 frt. Dr. Maizner János 1 frt. Gyarmathi Miklós 1 frt. Rignát József 1 frt. Demjén László 50 kr. Bartha Lajos 1 frt. N. N. 20 kr. Bak Károly 50 kr. Osváth Gerő 1 frt. Kolozsv. tkptár 2 frt. N. N. 1 frt. Ajtai Albert 50 kr. Kisegitő 1 frt. Egy valaki 1 frt. Vécei Sámuel 5 frt. Nagy György 30 kr. Összesen 23 frt. Péterfi Dénes 5 frt. Veres Vilmos gyűjtőivén: Dr. Csernátoni Gyula 1 frt. Dr. Lehmann Róbert 40 kr. Kiss Sándor 50 kr. Keresztély Lajos 1 frt. Vilheim József 1 frt. Dr. Veress Vilmos 1 frt 10 kr. Összesen: 5 frt. Ferencz József 12 frt. M.-Vásárhelyről: Ferencz Albert 2 frt. Barabási Ferencz 5 frt. Alsó-járásból: Gábor Mihály 5 Ekklezsia pénztára 5 frt. Szindről: Bors Albert 5 frt 50 kr. Ekklezsia 5 frt. Jobbágy Sámuel 1 frt. Balla József 50 kr. Bágyonból: Kovács Dénes 5 frt; Sz.-Nagyfaluból: Simó Ferencz 5 frt. Budapestről: Dr. Székely Ferencz 5 frt. Krasznáról: Nagy Domokos 6 frt. Cs.-Gorbórol: Ballok Károly 5 frt. Toroczkórol: Zsakó István 5 frt. Zsakó Istvánné, Lengyel Sára 3 frt. Zsakó Judit, Botár Jánosné 2 frt. Gernyeszegről: Gálfi Sándor 20 frt. Abrudbányáról: Pálfi Sámuel 4 frt. Tordáról: Varga Dénes 2 frt. Árkosról: Göncz Mihály 2 frt. Ekklezsia 5 frt. Komjatszegről: Szabó Lajos 3 frt. Sz.-Csehből: Nagy Samu 5 frt. Boér Miklós 1 frt. N.-Enyedről: Radó János 2 frt, neje Csiszér Anna 1 forint, leányuk Radó Szász Mariska 1 frt.